

BAKALAVRLARIN PEŞƏKAR SƏRİŞTƏLƏRİNİN FORMALAŞMASI PROBLEMLƏRİ

Gülsabah Əmirova
ADA Universiteti
gamirova@gmail.com

***Açar sözlər:**səriştəlilik, təhsil standartları, şəxsiyyətin inkişafı, əmək bazarı, universal vərdişlər*

Son illər bakalavr tələbələrin təhsildə səriştəlilik səviyyəsinin formalaşdırılması problemləri diqqət mərkəzindədir. Bu istiqamətdə müasir peşəkar təhsil bir sıra səbəblərlə izah edilir və onların arasında cəmiyyətin öz peşə həyatında yeni biliklər tətbiq edə bilən mütəxəssislərə ehtiyacının olmasıdır. Bu mövzuda tədqiqatların araşdırılması göstərir ki, sözügedən məsələ təhsil strukturunun demək olar ki, bütün tərəflərinə toxunur. Müasir həyatımızda məhz soft skills iş təklif edəni daha çox cəlb edir ki, bu da səriştələrin nə qədər gərəkli olmasının göstəricisidir. Məqalədə bakalavrların tədris prosesində peşəkar səriştəlilik problemləri, əsas yanaşmalar nəzərdən keçirilir.

PROBLEMS OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF BACHELORS

Gulsabah Amirova

***Key words:**soft skills, educational standards, lifelong learning, labor market, universal competencies.*

The difficulties developing adult competences and skill of undergraduate students have been topic of intensive discussions during the recent years. Boost of revision of teaching methods and materials in higher education institutions, to impart more of hands-on, practical and adult competencies and universal non-technical skills in Europe to several reasons. The most important of those reasons is the undeniable need for graduates who can adapt, apply and transfer their expert knowledge in variety of circumstances and environments, tackle diverse tasks and interact with others in their professional activities. The literature review on this topic shows that this problem affects almost all aspects of educational activities. Currently, the demand for strong soft skills of graduates among employers drastically increases their importance. This article considers the foundational approaches,

to as well as existing gaps and weaknesses in impartment of employability skills of undergraduate students in the educational process.

ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БАКАЛАВРОВ

Гюльсабах Амирова

Ключевые слова: *мягкие навыки, образовательные стандарты, личностный рост, рынок труда, универсальные компетенции.*

Проблемы формирования уровня компетентности у бакалавров обсуждаются на протяжении последних лет. Профессиональное образование в Европе в этом направлении обусловлено целым рядом причин. Важнейшая из них – потребность общества в специалистах, способных применять новые знания в своей профессиональной деятельности. Изучение публикаций на эту тему свидетельствует о том, что данная проблема, затрагивает практически все стороны образовательной деятельности. В настоящее время именно soft skills становятся более востребованными у работодателей, что повышает их значимость. В данной статье рассматриваются основные подходы, проблемы профессиональной компетентности в образовательном процессе бакалавров.

Giriş : Son illər dinamik inkişafda olan ölkələr siyahısında milli təhsil sisteminin inkişafına xüsusi diqqət yetirən dövlətləri görmək mümkündür. Bu ölkələrdə məhz insan kapitalı tərəqqinin əsas amili hesab edilərək, milli gəlirin artırılmasında böyük paya malikdir. Yaranan mənzərə sübut edir ki, ölkə iqtisadi sürətə nail olmaq üçün elmi potensialının artırılması məsələsinə çəkməlidir. Hazırda, ölkəmizdə təhsil sisteminin transformasiyası prosesi gedir, qeyri-dövlət ali təhsil sistemi inkişaf edir, ödənişli təhsil və təhsil xidmətləri spektri genişlənir, yeni ixtisaslar yaranır, çoxpilləli ali təhsil sistemi tətbiq edilir. Bütün bu proseslər Avropada vahid ali təhsil sisteminin formalaşması prosesi ilə sıx surətdə əlaqəlidir və Avropa ölkələrinin təhsil sistemində ümumi qaydaların tətbiqi zərurəti ilə izah olunur. Müasir mərhələnin əsas sənədi 1999-cu ilə aid Boloniya deklarasiyasıdır ki, burda da tələbələrin mobilliyinin artırılması, işə düzəlmə imkanlarının genişləndirilməsi, bütün dünyada Avropa təhsilinin rəqabətə davamlılığının yüksəldilməsi kimi məqsədlər özünü göstərir. Azərbaycanın vahid təhsil məkanına daxil olması ölkənin təhsil xidməti bazarının daxili tələblərindən irəli gəlir. Azərbaycan Boloniya deklarsiyasını imzalamaqla öz təhsil sistemində bir sıra mühüm dəyişikliklərin,

modernləşdirilmənin həyata keçirilməsi şərtləri ilə üzvləşməli oldu. Ali təhsilin çoxpilləli (bakalavriat, magistratura, doktorantura) sisteminin təşkili iqtisadiyyat və sosial sahələrin tələblərinə operativ təsir imkanları ilə bərabər, şəxsiyyətin maraqlarına daha məntiqi cavab verən çevik təhsil trayektoriaları qurmaq imkanları yaradır [14]. Çoxpilləli təhsil sisteminə kütləvi keçid, eyni zamanda dövlət təhsil standartlarının məzmununda da radikal dəyişiklikləri nəzərdə tutur. Bu baxımdan təhsil standartlarının yeni konsepsiyasının səriştəlilik əsasında qurulması mühüm əhəmiyyətə malikdir.

Əsas mətn : Bu gün, təhsil standartlarının real məzmunu son dərəcə dərin biliklərin verilməsi, zamanla nizamlanan bütün bilik növlərindən istifadə etməklə mütəxəssislərin hazırlanmasıdır. Müxtəlif ixtisaslar üzrə təhsil alan bakalavrların peşəkar səriştələrinin formalaşması problemi pedaqoji elmlərin son dərəcə aktual, eyni zamanda az tədqiq olunmuş mövzularındandır. Bu, ilk növbədə məzunların iş fəaliyyətində çətinliklər və ziddiyyətlərin özünü göstərməsi, cəmiyyətdə sosial-iqtisadi dəyişikliklərin dinamika və istiqamətləri ilə izah olunmalıdır. Müasir dövrdə texnika və texnologiyanın durmadan inkişafı mütəxəssislərin hazırlanmasına yüksək tələblər irəli sürür. Müasir mütəxəssisin peşəkarlıq səviyyəsinin əsas göstəricisi məhz onun səriştəliliyidir. Son zamanlar bu termin tez-tez leksikonumuzda istifadə olunmağa başlayıb. Pedaqoji ədəbiyyatda isə sözügedən anlayış getdikcə xüsusi məna kəsb edir. Ədalət naminə qeyd etmək lazımdır ki, “səriştəlilik” termini bizim peşəkar pedaqoji ədəbiyyatda tam yerini tutmayıb və çox zaman mütəxəssisin peşəkarlığının, ixtisas səviyyəsinin yetərli olması mənasında ifadə olunur. Buna baxmayaraq, termin bir sıra əhəmiyyətli üstünlüklərə malikdir. Birincisi, tək sözlə “bilik, bacarıq və vərdişlər” kimi üç keyfiyyəti anlatmaq mümkündür, həm də bu termin keyfiyyətlərin komponentləri arasında əlaqələndirici halqa olaraq çıxış edir. Geniş anlamda səriştəlilik, ixtisası dərinlən bilmək və bacarığa malik olmaq kimi ifadə oluna bilər. İkincisi, ən əsas səriştəlilik mütəxəssisin-peşəkar məktəbin məzununun real hazırlıq səviyyəsini anlatmaq üçün son dərəcə məqsədəuyğun termdir. Üçüncüsü, səriştəli mütəxəssisi bir çox qərarlar içərisindən ən optimalını seçmək, yanlış qərarları əsaslandıraraq rədd etmək, tənqidi və yaradıcı təfəkkürə malik olmaq, insanlarla effektiv ünsiyyət qurmaq, şəraitə uyğunlaşmaq bacarığı fərqləndirir. Dördüncüsü, səriştəlilik biliklərin daim yenilənməsini, müəyyən zaman çərçivəsində və müəyyən şəraitdə uğurlu peşəkar qərarların qəbul edilməsi üçün yeni informasiyalara hakim olmağı nəzərdə tutur. Beşincisi, səriştəli mütəxəssis nəinki problemin mahiyyətini dərk etməli, eyni zamanda problemi praktiki olaraq həll etməyi bacarmalıdır, başqa sözlə həll etmək metoduna (bilik üstəgəl bacarıq) malik olmalıdır.

Gələcək mütəxəssislərin peşəkar hazırlığının müasir vəziyyətinin tədqiqi, psixoloji-pedaqoji ədəbiyyatın təhlili, əmək bazarından alınan rəylər, həmçinin

ali məktəblərdə müəllimlərin fəaliyyətinin gözdən keçirilməsi göstərir ki, müəssisələrin savadlı, təkmilləşməsi üçün əlavə vəsait və zaman tələb olunmayan, müstəqil qərarlar qəbul etmək iqtidarında olan əməkdaşlara tələbləri ilə nəzəri və təcrübi bilikləri kifayət qədər olmayan, peşəkar səriştəlik qabiliyyəti yetəri qədər olmayan ali məktəb məzunları arasında ciddi ziddiyyətlər yetişib. Bunu onunla izah etmək olar ki, bu gün təhsil sahəsində həyata keçirilən islahatlar bakalavrların peşəkar hazırlığının mühüm aspektlərinə toxunmur. Nəticədə gənc mütəxəssislərin istehsalat şəraitinə uyğunlaşması çətinləşir.

Peşəkar səriştə vərdişlərinin aşılınması təhsilin mühüm tərkib hissələrindən hesab olunur. Həmin səbəbdən də səriştələrin formalaşdırılması, bu istiqamətdə mövcud problemlərin aşkarlanaraq aradan qaldırılması hər zaman diqqət mərkəzində olmalı, aktuallığını qorumalıdır. Təcrübə və nəzəriyyənin sintezinə əsaslanan səriştəlilik əzbərlənmiş bilik olmayaraq, şəxsiyyətin dərk etməsi, düşünməsi, ünsiyyət qurması, fəaliyyətdə olması, müxtəlif məsələləri həll edərək, hadisələrin və qərarların gedişinə və nəticəsinə qiymət verməsi, təhlillər apararaq, daim məqsədyönlü düzəlişlər etməsi prosesində formalaşır. Səriştəlilik inteqrasiya olunmuş elə bir mürəkkəb sistemdir ki, təkcə biliklərə hakim olmaq imkanı vermir, işi bilərək problemləri həll etmək sahəsində potensial hazırlıq tələb edir.

Peşəkar səriştəlilik haqqında tədqiqatçılar maraqlı mülahizələr irəsi sürərək insanın sabit bacarığı, həll edilən məsələ və problemlərin mahiyyətini dərinliklərə qədər dərk etməsi, müəyyən sahə üzrə mükəmməl bilik təcrübəsinə malik olması, hərəkət üsullarını seçə bilmək bacarığı, əldə etdiyi nəticələrə görə məsuliyyət daşması, səhvlərinə düzgün qiymət verə bilməsi kimi keyfiyyətləri önə çıxarırlar. Tədqiqatçı M.A.Çoşanov göstərir ki, səriştəlilik bir sıra əlamətlərin məcmusudur ki, bunlar arasında biliklərin mobilliyi, operativ biliklərə, çevik metodlara hakim olmaq, tənqidi təfəkkür, bir çox mümkün həll yolları arasında daha optimal variantları seçmək bacarığı, yalnız qərarları əsaslandıraraq rədd etmək bacarığı mühüm yer tutur [15]. Anoloji yanaşma V.Y.Kriçevski tərəfindən qəbul edilərək buna daha da geniş anlamlar: istənilən fəaliyyətdə yaradıcı yanaşma, biliklərin təcrübə üçün gərəkliyini anlama, əmək məsələlərinin həllində alqoritmlərə hakim olma kimi keyfiyyətlər də əlavə olunur [9. s.21-24]. Mövzu ilə əlaqədar C.Ravenin daha geniş tədqiqat işlərini xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Belə ki, səriştəliliyin 37 növünü müəyyən edən müəllif məsuliyyət, özünə inam, qabiliyyət, hər vəziyyətdə qərarları qəbul etməyə hazır olmaq kimi şəxsi keyfiyyətlərdən bəhs edir [4]. A.Markovaya görə peşəkar fəaliyyətin nəticələri bilavasitə mütəxəssisin səriştəsindən asılıdır [10]. Azərbaycanda mövcud pedaqoji tədqiqatlarda bu problemin müəyyən aspektləri nəzərdən keçirilsə də [1; 2] terminin tam anlamında izahından bəhs etmək doğru olmazdı. Belə ki, Müseyib İlyasov monoqrafiyasında pedaqoji təcrübənin

yüksək səviyyədə təşkili və aparılmasından, bir sıra səriştəlilik bacarıqlarının yaranması üçün geniş imkanlardan bəhs edərkən bunu yalnız gələcək müəllimlərin təmsalında nəzərdən keçirir. Müəllif, səriştəlilik bacarıqlarının aşılınması üçün tək cə sınaq dərsləri ilə məhdudlaşmamağı və təhsili əsl təcrübə məktəbinə çevirməyi təklif edir [1s.194]

Səriştəlilik bacarığının aşılınması tədrisin məzmunu və keyfiyyətinin yenilənməsində mühüm konseptual müddədir. “Səriştəlilik təhsili” anlayışı XX əsrin 70-ci illərində ABŞ-da fəaliyyət göstərən görkəmli müəllimlərin iş təcrübəsinin öyrənilməsi prosesində ortaya çıxmışdır. ABŞ tədqiqatçıları təhsildə səriştəliliyin üç əsas meyarını müəyyən edirlər ki, bunlar da şəxsiyyətin bilik, bacarıq və dəyərlərinin formalaşmasıdır. Səriştəlilik yanaşmasının müvəffəqiyyətlə aşılınmasında göstərici bakalavr məzunların işə düzəlməsi, istehsalata, həmçinin sosial həyata adaptasiyasıdır. Təhsildə bu anlayışın xeyli zamandan bəri yer tutmasına baxmayaraq, bu gün biz müəyyən paradoksla üz-üzəyik. Belə ki, Avropa ölkələrinin təmsalında 2021-ci ilin göstəricilərinə görə işsizlik problemini araşdırsaq məzunların böyük əksəriyyətinin işsiz olması faktı ortaya çıxacaq. Gənclər arasında işsizlik faizinin yüksək olması nəinki Poşa (12,1%), Macarıstan (11,8%), Rumıniya (19,1%) və Rusiyada (20,1%), həmçinin İngiltərə (14,4%), Fransa (22,1%), İtaliya (29,6%), Belçika (16,6%), Portuqaliya (23,5%), kimi inkişaf etmiş ölkələrdə də yüksəkdir. Məzunların xeyli hissəsinin işsizlik səbəbləri olaraq ixtisas xüsusiyyətlərinin yetərli olmaması, biliklərinin müasir tələblərə cavab verməməsi, əmək bazarı tələblərinə uyğun gəlməməsi göstərilir [12]. Təcrübə və müşahidələr təsdiq edir ki, iş verənlər mütəxəssislərin peşakar hazırlıq səviyyəsini araşdırarkən bu keyfiyyətləri əsas tuturlar:

- mükəmməl nəzəri hazırlıq və təcrübədə bunlardan adekvat istifadə;
- yüksək peşəkarlıq;
- müstəqil qərar qəbul etmək bacarığı;
- ünsiyyət qurmaq bacarığı;
- təşkilatçılıq;
- əmək intizamı;
- perspektivləri müəyyən etmək bacarığı;
- komandada işləyə bilmək;
- daim özünüinkişafa meyillik;
- ixtisasartırma;

Peşəkarların hazırlanması istehsalat fəaliyyəti ilə sıx şəkildə əlaqəlidir. Mütəxəssis şəxsiyyət və peşəkar olaraq yalnız fəaliyyət prosesində (tədris, tədris-təcrübə, istehsalat) özünü tapa və formalaşa bilər. Bakalavrlara təqdim olunan bütün material təcrübədə tətbiqlə müşayiət olunmalıdır. Lakin, qeyd edək ki, bu cür yanaşma mübahisəlidir və yalnız təcrübə biliklərə əsaslanma tədrisin keyfiyyətini aşağı salır, eyni zamanda evrestik təhlil metoduna imkan yaratmır

[7,s.149]. Bakalavrların peşəkar sərişteləri həm işəgötürənin, həm də təhsil standartlarının tələblərinə uyğun şəkildə formalaşır. Tələbələrə peşəkar səriştelərinin artırılmasında ənənəvi olaraq əsas metodoloji yanaşmalar: sistemli, akmeoloji, şəxsi fəaliyyət istifadə olunur [6, s.37].

Hazırda bakalavr təhsil sistemində tədrisin strateqiyası dəyişikliyi prosesi özünü göstərir : fundamental biliklərin və təcrübi-yaradıcı tətbiqin əhəmiyyəti artır, tədrisin yeni metod və formaları mənimsənilir, gələcək mütəxəssislərin yaradıcı keyfiyyətlərinin inkişafı stimullaşdırılır. Qənaətimizə görə, bakalavr təhsili tələbənin yaradıcı təfəkkürünü, yaradıcı qabiliyyətini formalaşdırmalıdır. Bunlar ilk növbədə aşağıdakı səriştelərin aşılmasında özünü əks etdirir:

- 1.problemi müstəqil formalaşdırmaq;
- 2.fərziyyə irəli sürmək;
3. məlumatları, metodları toplayaraq onları təhlil etmək;
- 4.nəticələri formalaşdırmaq;
- 5.əldə edilən nəticələrintəcrübi tətbiqi imkanlarını dərk etmək

Qeyd olunanlardan fərqli,“biliklərin ötürülməsi”, “biliklərin yadda saxlanması” ənənəvi prosesi ona gətirib çıxarmışdır ki, məzunlar əldə etdikləri bilikləri istehsalatda tətbiq edə bilmirlər. Bunun səbəbi odur ki, ali məktəb müəllimləri bakalavrlar üçün tərtib edilən proqramın səriştelilik hissəsi ilə əlaqədar müəyyən çətinliklərlə üzləşirlər. Həmçinin bir çox müəllimlər tələbəyə gərəkli səriştelilik prosesinin seçimi və formalaşdırılması məsələlərində təkmil deyillər. Bunun səbəbi bir çox ali məktəb (xüsusilə texniki ali məktəb) müəllimlərinin pedaqoji təhsilinin olmaması ilə izah edilə bilər, halbuki, müəllimlər səriştelərin formalaşdırılması prosesi ilə bağlı xüsusi bilik və bacarıqlara malik olmalıdır.Rusiya Federasiyası universitetlərinin birində 2013-cü ilin yanvar-fevral ayları ərzində keçirilən sorğunun nəticələri də bunu təsdiq edir. Universitetin sorğuda iştirak edən 64 müəllimindən 64 %-i “Tələbələrə peşəkar səriştelərinin formalaşdırılmasında çətinlikləriniz nədən ibarətdir?” sualına işçi proqramın səriştelərlə bağlı hissəsini hazırlamaqda çətinlik çəkdiklərini bildiriblər. Səriştelərin təcrübədə tətbiqi imkanlarının dərk edilməsi, həmçinin sərişteliliyin formalaşmasının yoxlanılması ilə əlaqəli dəqiq mexanizmlərin olmaması barədə fikri 25% müəllim söyləmiş, yalnız 11 % müəllim tələbələrdə sərişteliliyin formalaşdırılması məsələsi ilə bağlı çətinliklərlə üzləşmədiklərini bildirmişlər[11]. Təhlillər sübut etdir ki, sözügedən problemlə əlaqəli çətinliklər ali məktəbdə iş stajından asılı olmayaraq müəllimlərin böyük hissəsində özünü göstərmişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, peşəkar hard skills və soft skills sərişteləri arasında o qədər də aşkar görünməyən fərqlər mövcuddur. Belə ki, Harvarad universitetində keçirilən tədqiqatların nəticəsi göstərir ki, uğurlu hard skills peşəkar əməkdaşın gətirdiyi gəlir cəmi 15% təşkil etdiyi halda soft skills əməkdaşın gətirdiyi gəlir 85 %-ə qədərdir [3, s.19]. Stenford tədqiqat institutunun Karneqi

Melon fondu ilə birlikdə “Fortune 500” siyahısı üzrə baş direktorlar arasında apardığı digər araşdırmanın nəticələri isə göstərdi ki, onların uzunmüddətli və stabil işinin 75 %-ni soft skills, 25% - ni isə hard skills müəyyən edir [3, s.19]. 16 avropa ölkəsində bu məsələ ilə əlaqədar aparılan müşahidələr sübut etdi ki, 93 % iş təklif edən üçün soft skills əməkdaşın peşəkar vərdişləri səviyyəsində əhəmiyyətlidir [5, s. 63].

Gələcək mütəxəssislərə peşəkar səriştəlilik tələbləri müxtəlif ixtisas və hazırlıq istiqamətlərindən asılı olaraq əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənir. Bu xüsusiyyətlərlə qarşılaşan mütəxəssis iş şəraitinə mümkün qədər tez adaptasiya olmağı bacarmalıdır. Belə güman etmək olar ki, bakalavrların-gələcək mütəxəssislərin peşəkar səriştəliliklərinin yüksəlməsi üçün müvafiq tədris proqramları hazırlamaq və bunlardan tədris zamanı istifadə etmək yetərlidir. Lakin, əslində belə deyil. Gələcək mütəxəssislərdə mümkün situasiyaların geniş spektrində standart peşəkar problemlərin çözülməsi bacarığını üzə çıxarmaq daha mühümdür [8]. Bu zaman başqa problemlər özünü göstərir, belə ki, mümkün situasiyaların sayı həddən artıqdır və onların baş verəcəyini öncədən müəyyən etmək demək olar ki, mümkün deyil. Situasiyaların fərqliliyi və təsnifatı da eyni dərəcədə mürəkkəb məqamdır. Bütün baş verə biləcək situasiyaları öncədən hesablamaq təbii ki, qeyri mümkündür, lakin kifayət qədər baza biliklərə və uyğun məsələlərin həllində təcrübəyə malik olaraq müvafiq metodika üzrə hərəkət etmək olar. Bu səbəbdən də gələcək mütəxəssis tədris prosesində bənzər məsələləri mümkün qədər geniş spektrdə həll etmə vərdişi qazanmalıdır. Bakalavrların fərqli keyfiyyətlərini əks etdirən şəxsi xüsusiyyətləri və soft skills inkişaf səviyyələri peşəkar fəaliyyətləri zamanı mühüm rol oynamaqla yanaşı ümumilikdə məzunun rəqabətə davamlılığını artırmış olur.

Nəticə: Son zamanlar şəxsiyyətin, peşəkarın formalaşması və inkişafı prosesində mühit yavaşması xüsusi aktualıq kəsb etməyə başlayıb. Peşəkarın formalaşması və inkişafı prosesində mühitin güclü təsiri antik alimlər tərəfindən də qeyd olunurdu, bu gün də aksioma olaraq təsdiq edilir ki, gələcək mütəxəssisin hazırlanmasında nəinki onun təhsil aldığı müəssisədəki mühit, eyni zamanda ailəsinin və ünsiyyətdə olduğu adamların da daxil edildiyi ümumi mühit şərtidir. Yalnız bu halda peşəkar səriştələrin formalaşması mühitindən bəhs etmək olar. Bu gün insan insanın təbiətə münasibətinə, varlığın mahiyyətinə düzgün qiymət verilməsi insan sivilizasiyasının gələcək mövcudluğu üçün mühüm şərtidir, pedaqoqların və yeni nəslin tərbiyəsinə aidiyyəti olan hər kəsin vəzifəsi isə yeni dünyagörüşünü formalaşdırmaqdır.

Tədris müəssisələri şəxsiyyətin sosiallaşması məsələsində hər zaman güclü faktor olmuşlar, bu səbəbdən də sözügedən mühit yeni təfəkkürə, dünyaya fərqli baxışa malik şəxsiyyətin formalaşmasına yardım etməlidir. Yaradıcı yanaşmanın nəzəri əsaslarının həyata keçirilməsi məqsədilə bakalavrlar

ixtisasıyönlü, auditoriyadan kənar tədbirlərə, elmi-tədqiqat işlərinə cəlb olunmalı, onlara ixtisasla əlaqəli situasiyalarda qərarların qəbulu vərdişi aşılmalıdır. Düşünürük ki, peşənin mahiyyətini yalnız ixtisas distiplinləri açmalı deyil, fundamental təbiət elmlərinin öyrənilməsi gələcək mütəxəssisin peşəkar fəaliyyəti ilə bağlı tələbat və motivlərinin daim zənginləşməsinə və əhatəsinin genişlənməsinə xidmət etməlidir.

Ədəbiyyat

1. İlyasov M. Müəllim peşəkarlığı və pedaqoji səriştəliliyin müasir problemləri. Bakı, Elm və təhsil, 2018, 208 s.
2. Mehrabov A.O. Müasir təhsilin konseptual problemləri. Bakı, Mütərcim, 2010, 516 s.
3. Klaus P. The hard truth about soft skills : Workplace Lessons Smart People Wish They'd Learned Sooner / P. Klaus. – New York , Harper Collins Publishers, 2007, 205 s.
3. Rakesh Naga Chinta. My Overview of Harvard's, Stanford's Study For Top Skills Needed To Be In Demand In the Job Market (Future of AI Automation). Mode of access: <https://medium.com/@rakeshnchinta/my-overviewof-harvards-stanford-s-study-for-top-skills-needed-to-bein-demand-in-the-job-market-53005203a9e6>– müraciət tarixi 19.11.22
4. Raven J. Quality of life, the development of competence and higher education. Higher Education, 1984, Springer, p. 393-404
5. Беркович М. И., Кофанова Т. А., Тихонова С. С. Softskills (мягкие компетенции) бакалавра: оценка состояния и направления формирования. Вестник ВГУ. серия: экономика и управление. 2018, № 4, с. 63-68
6. Воробьев А.Е., Мурзаева А.К. Количественная оценка профессиональных компетенций, получаемых студентами в вузах // Российская наука и образование сегодня: проблемы и перспективы. 2017. № 6 (19), с. 35-39
7. Гончар Л.И., Скепко О.А. Формирование профессиональных компетенций студента при изучении высшей математики // Современное образование: содержание, технологии, качество. 2019. Т. 1, с. 148-150
8. Использование современных педагогических технологий для оценки уровня компетентности будущих специалистов. <https://research-journal.org/archive/1-43-2016-january/ispolzovanie-sovremennyx-pedagogicheskix-texnologij-dlya-ocenki-urovnya-kompetentnosti-budushhix-specialistov>- müraciət tarixi 19.11.22
9. Кричевский, В.Ю. О некоторых направлениях развития теории управления школой. Управление в образовании: материалы Международ. семинара. – СПб., 1996

10. Маркова, А. К. Психология профессионализма. Москва, Междунар. гуманит. фонд «Знание», 1996, 308 с.
11. Малышева О.С., Гильванов Р.Р. Проблемы формирования профессиональных компетенций студентов технического вуза. Современные проблемы науки и образования. <https://science-education.ru/ru/article/view?id=11288>– müraciət tarixi 22.11.22
12. Озерова М.Г. Формирование профессиональных компетенций студента через практико-ориентированное обучение. Наука и образование: опыт, проблемы, перспективы развития материалы международной научно-практической конференции. Красноярский государственный аграрный университет. 2017, с. 58-60
13. Педагогика и современное образование: традиции, опыт и инновации. Сборник статей IX Международной научной-технической конференции, декабрь 2019, Пенза, с. 2-8
14. Реализация принципов Болонского процесса в европейском образовательном пространстве: сравнительно-правовой аспект. <https://articlekz.com/article/10283>–müraciət tarixi– müraciət tarixi 24.11.22
15. Чошанов М. А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения: Методическое пособие. Москва, Народное образование, 1996, 160 с.